

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ם העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירוני

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

המלך

פרשת דברים

אור

שפת הדיבור בבית היהודי:

דברים פרק א (א) אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן, במדבר, בערבה, מול סוף, בין פארן, ובין תפל ולבן, והצרת, ודי זהב: (ג) ויהי בארבעים שנה בעשתירי עשר ה' ב' אחר לחודש דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה יקוק אתו אלהם: (ד) אחרי הכתו את סיחן מלך האמורי אשר יושב בחשבון ואת עוג מלך הכנען אשר יושב בעשתרת בארעיי: (ה) בעבר הירדן פארן מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמור:

רמז לשבעה הטאים:

ופרשי' דברים פרק א (א) אלה הדברים לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכניסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל: ורמז להם על שבעה הטאים: (א) במדבר התלוננו שאין אוכל והורד המן, פגם הביטחון. (ב) בערבה ע"ז פעור הפקרות תאוה. (ג) מול סוף רדיפת מצרים התלוננו מי יתן מותנו, פגם באמונה ומסירות נפש. (ד) בין פראן הטא המרגלים ומרים, לח"ר. (ה) ובין תפל ולבן התלוננו נמאם המן, כפיות טובה. (ו) והצירות מהולקת קרה, מחלוקת. (ז) ודי זהב, הטא העגל זהב כמתבאר מדברי התרגום ורש"י.

שאלות:

א: השאלה שנשאלת מדוע משה רבנו הוכיחן ברמזים דקים עד שניתן לבאר כל תיבה בפירוש אחר ולא הוכיחן בפירוש על מעשיהם? ב: עוד קשה מדוע היה נצרך הפסוק לכתוב "כל" ישראל ולא מספיק אל ישראל? ג: מדוע כותב את זמן התוכחה? ד: מדוע פירש שהתוכחה הייתה אחרי מלחמת סיחון? ה: מדוע הוצרך לפרש לנו את מקום התוכחה מה הדבר מלמדנו? ו: עוד קשה אמנם משה רבנו התחיל את תוכחתו ברמז, אך מה התועלת הרי אחר כך האריך והרחיב בדברי תוכחה מבוארת ומפורשת?

בנוהג שבעולם:

כאשר נתבונן מנהג העולם לחשוב שצריך לדבר דוגרי בשפת העם, דהיינו לומר בפירוש את כל האמת בפנים את הפגם או את ההערה שרוצה להעיר לזולת, ומתפאר בכך שהוא אדם אמיתי ואינו מסתתר מאחרי דבריו ולזאת מעדיף לומר הכל בפנים, כתוצאה מכך רבים הבתים שנחרבים ונחרסים בגלל סגנון הדיבור שדבר זה גורם לפגיעות ולמריבות ומחלוקות בבית ועוד יותר חמור כאשר מדברים בשפה זולה ופוגעת, אולם תורתנו הקדושה מלמדת אותנו מהי שפת הדיבור שצריכה להיות בבית היהודי לכל מי שכונה ביתו על אדני התורה והיראה, שצריך להתבונן ולחשוב בראש ובראשונה על כבוד הזולת וכיצד להימנע מפגיעה ועלבון ולהיות רגיש במיוחד לרגשות של השני כמו שנבאר.

מצוות התוכחה:

ובזה נבוא לביאור הדברים נקדים ונאמר כי אחת מתרי"ג מצוות התורה היא מצוות תוכחה כמ"ש ויקרא (פרשת קדושים) פרק יט פסוק (יז) לא תשנא את אחיך בלבבך ה' תוכיח את עמיתך ולא תשנא עליו חטא: אלא שעדיין לא מבואר כיצד צריך להוכיח האם בתקיפות או בדרכי נועם

האם בגלוי או בסתר וכדומא, וכאן משה רבנו מלמדנו כיצד מצוות התוכחה צריכה להיעשות כאשר נבאר.

תוכחה ברמז מפני שהישג לכבודן של ישראל:

דבר ראשון: מכאן אנו למדים כיצד צריך להוכיח את חברו, שהרי משה רבנו אמר בכוונה ברמז את הכשלונות של עם ישראל ללמדנו למרות כל הטאי עם ישראל משה נזהר בכבודן שלא יתביישו ומוכיחן ברמז בלבד שרק הם יבינו את כוונתו מה מזכירה להם מילה זו או אחרת והכל בכדי להם על כבוד חברו ולהתחשב ברגשות של הזולת, ולא לדבר בפירוש הכל בפנים. כאשר ישנם טועים בדרכם, כי הגם שיש מצוה להוכיח את חברו אך צריך להיות זהיר שלא תהיה מצוה הבאה בעבירה. כאשר רמזו המפרשים בפסוק הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא לרמז שאמנם מצוה להוכיח אבל אין המטרה מקדשת את האמצעים לביישו ולפגוע בו ואז יוצא שזו מצוה הבאה בעבירה. **וכתב המסילות ישרים פרק י"א** כתוב הוכח תוכיח את עמיתך, ואמרו ז"ל (ערכין ט"ז, ב'): "יכול אפילו פניו משתנות? תלמוד לומר ולא תשא עליו חטא". מכל אלה המאמרים תראה עד היכן מתפשטים ענפי האזהרה הזאת [של פגיעה בזולת] וכמה ענשה קשה.

צורת התוכחה:

דבר שני: הנלמד בצורת התוכחה, הקשה מרן הב"ח מדוע כתוב "כל" ישראל? ותירץ בהקדם המהר"ם שיש מה ביאור הפסוק הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, וכתב לבאר שהכוונה ללמד את המוכיח שלא יגרום לבייש החוטא ולא ישא עליו את החטא, אלא ידבר על אחר באותו ענין שהחוטא נכשל והוא ישמע בדרך אגב ויתקן עצמו ולא יתבייש. ובה פירשו כפל הלשון הוכח תוכיח שהכוונה בזה הוכח לאחר ועל ידי זה תוכיח את השומע, ולכן משה הוכיח את כל בניו כדי שהחוטאים לא יתביישו אלא ישמעו בדרך אגב. ללמדנו שאין עניין לומר לאדם את האמת בפנים ולביישו ההיפך הוא הנכון בכדי שיהיה תועלת לתוכחה חובתו להביא בחשבון את רגשות הזולת ולהתחשב בהם ולתת את דעתו כיצד להוכיחו, וק"ו שלא יוכיח בפני אחרים שזה ממש מלביין פניו, היות ובדרך כלל התוצאה היא הפוכה ויוצרת התמרדות כך שבמקום להועיל הויק, כאשר מסופר על האחים הקדושים רבי זושא ורבי אלימלך מלינינסק שהם קבלו על עצמם כיצד להוכיח, כאשר צריך להוכיח מישהו על מעשיו הסכימו שאחד יוכיח את השני בקול על אותו מעשה כאילו אחד מהם נכשל נכשל פעם רבי זושא המוכיח ופעם

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ס העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

שיסלה לו השיבו שהוא מוכן בתנאי שיתן לו הצי מעולם הבא שלו ומיד הסכים וכתב לו בשטר וסלח לו. ובדאי יתמה השומע כיצד רבי דוד מוכן לזוטר על הצי עוה"ב שלו בשביל מילה אחת, אך רבי דוד מלמדנו עד כמה המור פגיעה בכבוד הזולת אפילו שיש הצדקה יותר מחצי עוה"ב.

ביצד הוכיח החפץ חיים:

וכן מסופר בספר תולדות החפץ חיים להרב ישר עמ' קע"ד. פעם הח"ח נכנס לאכסניא ומצא יהודי זולל וסובא בלא ברכה ומתנהג שלא כהלכה, חשב הח"ח לגשת להעיר לו על כך, ניגש אליו בעל האכסניא וא"ל, רבי, הנח ליהודי זה שכחיה ילד נחטף ע"י הקומוניסטים לצבא ולא למד בחייו אפי' אות אחת מן התורה, כששמע זאת הח"ח נשתנו פניו ונתמלא אור ניגש אל היהודי הזולל וברכו לשלום, ואמר לו שמעתי שנחטפת כילד לסיכיר לצבא וגדלת בין הגויים ולא למדת תורה כלל. וודאי חיית חיי גיהנום בעיניי קשים ע"י רשעים אלו שהאכילוך נבילות וטריפות, ובכ"ז נשארתי יהודי ולא הלכת לשמד, והמשיך הח"ח, הלוואי והיו לי זכויות גדולות כשלך, והלוואי יכולתי לזכות לעוה"ב כשלך על המסירות נפש הגדולה שלך להשאר כיהודי למרות הרדיפות והצרות שעשו לך להעביר אותך על דתך, ואז דמעות נתקשרו בעיניו של אותו יהודי חייל רוסי לשעבר, בהרגישו את המילים הלבביות וההמות שזרמו מפיו של הח"ח, ומשנודע לו מבעל האכסניא שזהו הח"ח הצדיק המפורסם, פרץ היהודי בככי והחל מנשק ידיו של הח"ח. הח"ח הרגיעו ושם ידו על כתפו בחביבות וא"ל, וודאי שיהודי כמוך שמסר נפשו על קדושת השם והיהדות, אם היה מקבל על עצמו לחיות את שארית חייו כיהודי כשר, וודאי שהיית עוד יותר מאושר ושמה בחיך. ואותו יהודי קבל עליו מיד לחזור בתשובה שלמה.

ביצד הוכיח הרב אריה לוי:

וגם בספר "איש צדיק היה" מסופר על ר' אריה לוי זצ"ל איך השפיע על אדם רחוק מיהדות בלי להוכיחו, ר' אריה לוי בא להתפלל בבית הסוהר כתמיד, ואמרו לו שיש אסיר אחד קומוניסטי שאומר שאינו מאמין, לכן לא בא לביהכ"נ, ביקש מהמפקד שיוכילו אל תאו של האסיר, ניגש אליו הרב בחביבות לחץ את ידו ושאל לשלמו, ושאל לשמו ענה האסיר ששמו "ליפקין", אמר לו הרב אולי אתה צאצא לר' ישראל סלנטר ליפקין זצ"ל שהיה גדול בעלי המוסר והמידות, ענה לו האסיר, כן הוא היה אבי סבי, אמר לו הרב זו זכות גדולה מאוד, האם אוכל לעזור לך במשהו, ענה לו האסיר מוכרח אני להודות שכבר עזרת לי ע"י ביקורך ודבריך אלו הטיבו לי, מאז אותו אסיר התייצב בביהכ"נ תמיד.

מעשה שהיה עם מרן רבי עובדיה יוסף זצ"ל:

כיצד היה מוכיח, אחד הפעמים שהתפללתי איתו נקראתי אליו לאחר התפילה והתחיל לספר לי סיפור על הנודע ביהודה שפעם נצרכו לאסוף עשרת אלפי רובל לפדיון נפש והחליטו פרנסי הקהל להיכנס לרב הנודע ביהודה לקבל ברכתו למגבית, כמוכן התעניין לפרטי המקרה ולסכום שנצרכים וביקש את סליחתם להמתין רגע הלך לחדרו וחזר עם תשע

רבי אלימלך שאומר אחד לשני בסמוך לחומא שאיך נכשלת בכזה הטא היום ולדבר על גודל החטא ולהביע הרטה וקבלה, ובכך שומע החומא דרך אגב וחוזר בתשובה מבלי לפגוע בו.

מעשה עם ר"ש ב"א שלא נזהר בלשונו:

ומסופר במסכת דרך ארץ פרקי בן עזאי פרק ב הלכה א, וכן במסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק מא מעשה בר' שמעון בן אלעזר שבא ממגדל עדר מבית רבו, והיה רוכב על החמור, ומטייל על שפת הים, ומצא אדם אחד שהיה מכווער ביותר. אמר לו, ריקה, כמה מכווערין מעשיך, כמה מכווערין בניו של אברהם אבינו. אמר לו מה אעשה, לך ואמור לאומן שעשאני. מיד ירד ר' שמעון בן אלעזר מן החמור, ונשתמה לפניו, ואמר לו, רבי, נענית לך, מהול לי. אמר לו איני מוחל לך, עד שתלך לאומן שעשאני ותאמר לו כמה מכווער כלי זה שעשית. הלך אחריו כחצי מיל, שמעו אנשי עירו, ויצאו לקראתו. אמרו לו שלום עליך, רבי. אמר להם למי אתם קורין רבי. אמרו לו לזה שאהריך. אמר להם אל יהא כמותו בישראל. אמרו לו הם ושלום, מה עשה לך. אמר להם כך וכך עשה לי. אמרו לו אף על פי כן מהול לו. אמר להם הריני מוחל לו, ובלבד שלא יהא מלומד לעשות כן. אותו היום ישב ר' שמעון בן אלעזר ודרש בבית המדרש הגדול שלו, לעולם הוי רך כקנה, ואל תהי קשה כארו, מה קנה זה יצאו בו ארבע רוחות העולם, קנה הולך ובא עמהם, עמדו ארבע רוחות העולם, קנה עומד במקומו, מה סופו של קנה זה, זוכה ליטול ממנו קולמוס לכתוב בו דברי תורה, אבל ארו זה אינו כן, כל רוחות שבעולם באות ונושבות בו, אין מזיזות אותו ממקומו, כיון שנשבה בו רוח דרומית, עוקרתו והופכתו על פניו. לכך אמרו חכמים הרי רך כקנה, ואל תהי קשה כארו ע"כ. הראת לדעת שרשב"א רצה להוכיחו על מעשיו אך הוסיף שגם מראהו מכווער וזה מאוד פגע בו, ולזאת לא קיבל את התוכחה וגם הקפיד עליו עד שפייסוהו.

מעשה עם בעל הדברי אמת:

ונביא מעשה שהיה עם הגאון הגדול רבי דוד בכר זצ"ל בעל הדברי אמת אשר בערב התונת בנו שכר עגלון להסיעו אולם העגלון היה איטי והעיר לו הרב שעליו להודרו כיון שממתניים לו לערוך את החופה אולם לא שת ליבו לדבריו, וכך היה כמה פעמים עד שלבסוף העיר לו הרב בלשון גנאי עד מתי שלומיאלי שכמוך שאינך שומע שכבר מאוד מאוחר, נפגע העגלון ותיכף התחיל לדהור וכך הגיעו בזמן, כל הקהל המתין לרב בחוץ ומיד ירד הרב לערוך את החופה ולאחר החופה שאל היכן העגלון אך אמרו לו שכבר שלמו לו והלך, תיכף ביקש לשכור לו עגלון וביקש מהעגלון לדהור מהר בכדי להשיג את העגלון הקודם ואכן הצליח להשיגו, כאשר הגיע בקש ממנו מוחילה על אותה מילה שאמר לו ובקשו שיכין כי היה להוץ לערוך את החופה וכבר בקש ממנו כמה פעמים ולא שמע ולכן שיסלה לו, אך הלה לא הסכים לסלוח לו, וניסה להפציר בו שהרי עזב את שמחת בנו בשביל לבקש ממנו סליחה ולא עזר, הפציר בו שהוא מוכן לפצותו בכסף ואפילו לתת לו את כל כספו ולא עזר, אמר לו מה יעשה לו בכדי

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ס העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

של בעלה על שלא נהגה בזהירות. זה הרגע בדיוק לו מהכה היצר זו הזדמנות פז עבורו להפר את שלום הבית. הבעל שראה את המהוזה החליט לעמוד בניסיונו ולא לבקום ובמקום להטיח באשתו ביטויים פוגעים ומעליבים על הוסר זהירותה החל לזמר שוב את הפרק אשת חיל והפעם בנעימה מיוחדת בניגון מלכב וכל פניו יוקדות מהתלהבות והוא חוזר שוב ושוב על הפסוק הראשון אשת חיל מי ימצא ורחוק מפנינים מכרה במה בה לב בעלה ושוב הוא ממשיך בנעימה גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייה ואז נאנה אוי ריבונו של עולם באיוו אישה צדקת זכיתי שכל חייה רק גמלתהו טוב ולא רע רק אני מבקש ממך ריבונו של עולם אני מתחנן לפניך אנה שיתקיים בנו הפסוק כמו בניה אוי ריבונו של עולם כמו בניה אוי כמו בניה' תן לנו בנים ריבונו של עולם ויאשרוהם הם יוכלו לאשר כמה צדקת היא האימא שלהם. לשמע מילות שבה אלה התרגשה מאוד הרבנית והחלה בוכה בכי חרישי אט אט כמה לה ויהוד עם בעלה סיימו את המזמור בשירה ובנעימה. הם בצעו על הפת וזה היה כל מזונם באותה פעודה, כלילה ניגלה אליו אביו בחלום ואמר לו דע לך כאשר חזרת בפעם השניה על המזמור אשת חיל ועצרת כעכך וניגנת אותו מתוך עמקי נשמתך עוררת רעש גדול בשמים המלאכים היו מרקדים כאשר ניגנת את המזמור והייתה התעוררות גדולה בשמים על מעשה זה. ואני רוצה לכושר לך בשורה טובה ומשמחת בבית דין של מעלה נגזר עליך ועל רעייתך להיות ללא ילדים כל ימיכם ובזכות המעשה שעשית הוחלט בשמים לבטל את גזר הדין וב"ה זכו בני הזוג לגדל שמונה ילדים צדיקים.

רמז לכלול עצמו בתוכחה:

כמו כן ראיתי רמזי יפה בספר אור החמה שכתב "הוכח תוכח את" ר"ת אתה, לרמזו כאשר מוכיח יכלול עצמו בכלל התוכחה בכדי שאינו נראה מטיל דופי בחברו ובכך דבריו נשמעים.

רמז שצריך קודם להוכיח עצמו:

עוד רמז הוכח תוכיח לרמז קודם האדם יטול קורה מבין עיניו ורק אח"כ יוכיח ולכן יוכיח עצמו בטרם מוכיח אחרים אם הוא לוקה באותו מעשה. כמסופר בגמרא שפעם היה יוכיח בין שני שכנים על ענפי העץ של השכן שהודרים להצרו וביקשו שיקצוץ ובאו לדין תורה אולם הדיין לאחר ששמע ביקשם לבוא למחרת, מפני שבחצרו גם היה עץ שגולש לחצר שכנו וצויה לקצוץ את הענפים ורק למחרת פסק הדין שצריך לקצוץ, אולם הלה אשר ידע שגם בבית הרב הענפים עוברים לחצר השכן הקשה על הרב והרי גם בחצרו של הרב כך הדברים, וכיון שידע הרב שימען לו טול קורה לכן הקדים לקצוץ ואכן השיבו תלך ותראה שקצצו ובכך קיבל את הדין.

עיתוי זמן התוכחה:

דבר שלישי: אנו למדים על עניין מקום התוכחה, פרשי דברים פרק א (ג) ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחודש – מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה. ממי

אלף ותשע מאות רובל ומסר להם, התנצלו שלא זו כוונתם ורק רצו את ברכתו, אך הנודע ביהודה הסביר וכי הוא לא חייב במצוות פדיון נפש ומותר לו להשתתף, אך אז נשאל אם כך כבוד הרב תורה וללמוד צריכים מדוע הרב תרם תשע אלף ותשע מאות ולא עשרת אלפים מאה פחות, השיב ואמר להם כיון שעל כך אמר התנא במסכת אבות פרק ה משנה יג ארבע מדות בנותני צדקה הרוצה שיתן ולא יתנו אחרים עינו רעה בשל אחרים, יתנו אחרים והוא לא יתן עינו רעה בשלו, יתן ויתנו אחרים חסיד, לא יתן ולא יתנו אחרים רשע: ואם אני יתן הכל הוא אומר שאני לא רוצה שאחרים ישתתפו לכן השארתי מעט לקיים דברי התנא. ומכאן פנה אלי בהיות ויש אשר באו להתלונן עלי שאני עושה הכל בעיר ולא נותן לאחרים לעשות [למענתם] ובכדי להוכיח אותי סיפר לי את הסיפור ובמתק לשונו פונה אלי הרב מלכא אתה עושה הכל תן גם לאחרים לעשות קצת. וכך היית דרכו כמה פעמים שדיבר איתי בענייני העיר אלעד.

מחייא הברכה קול התן וקול בלה:

ובזה פרשתי את ברכת החתן והכלה בשבע ברכות עוד ישמע בערי יהודה והוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול התן וקול בלה קול מצהלות וכו', ויש לשאול מה הפירוש קול התן וקול בלה וכי יש להם קול מיוחד יותר מאחרים? אולם האיחול והברכה היא שיוזכו תמיד להמשיך עם אותו קול שמדברים אחד לשני בעודן התן וכלה שמדברים בכבוד ובסלחנות ולא ישתנה המצב עד מאה ועשרים. כך שאם האדם זוכה לשמר את התנהגות תקופת הארוסין במשך חייו יזכה לזארשתיך לעולם. כיון שהרמז בכך לתקופה הכי יפה בין בני הזוג שנוהגים כבוד זה בזה ואף נוהגים בסלחנות מתוך האהבה השוררת בניהם, וכמשל הידוע על זוג שבתקופת האירוסין הלכו בדרך לטייל והנה הארוסה נתקלה ונפלה, תיכף המאורס כאב לו והושיט עזרה ואף הביע תרעומת על העירייה שיש תקלה במדרכה וצריך לתובעה על כך, אולם אותו זוג לאחר הנישואין במשך הזמן טיילו עוד פעם ושוב נתקלה אשתו ונפלה, ואז פונה אליה בעלה בטרונא מדוע אינך שמה לב וכי את לא רואה שיש תקלה. וכבר אינו מסנגר עליה ולא כואב עליה אלא מתלונן עליה ולא על העירייה, וזה ההבדל בשפת האדם בין תקופת הארוסין לנישואין.

מעשה שהיה כיצד זכו להיפקד בזכות הזהירות כדבור:

כתב בספר אור דניאל דברים: הרי לפנינו מעשה נפלא אחד הרבנים החשובים בכבל לא זכה להיפקד בילדים במשך שנים רבות הפצירו הוא ורעייתו בתחינות ובתפילות לבורא עולם אך למרות זאת טרם נושעו. באחת השבתות בסיום אמירת פרק אשת חיל וסדר הקידוש ניגש הבעל ליטול ידיו והמתין לאשתו שהייתה עסוקה בהגשת המאכלים לשולחן לפתע מועדה האישה והחליקה וכל האוכל המרק והדגים שהיו במגש שנשאה נפלו על הרצפה ולא עוד אלא שזה היה כל האוכל שהיה להם לשבת. האישה הייתה מוטלת על הרצפה והיכתה לתגובת הכעס והזעם

עיר התורה שקרובה אליך

מרדכי מלכא

רב ואב"ד עיה"ק אלעד ת"ו

יו"ר ועדת סת"ס העולמית

הרבנות הראשית לישראל

לשכת הרבנות הראשית אלעד. ראש העין. הרצליה

בד"צ אלעד*בתי הוראה*שרותי דת*רישום נישואין*כשרות*מקואות*עירובין

The office of Rabanoot Eled – in hesd of Rabbi MORDECHAI MALKA

התוכחה צריכה להיות כאשר הוא רגוע:

דבר רביעי: עוד אנו למדים בעניין התוכחה, כתב במעינה של תורה על הפסוק "אחרי הכותו את סיחון" מדוע רק אח"כ הוכיח את בני? ותירץ בשם חידושי הרי"ם שכל זמן שקיימים אותם עמים הזקים עדיין אין להם ביטחון שיכנסו לארץ ישראל, ולכן כאשר יוכיח אותם לא יתייחסו אליו מתוך שבלאו הכי לא בטוחים בעצמם שיכנסו לארץ, אולם לאחר מכן שכבר הרגו אותם ונצחו והם רגועים ובטוחים שיכנסו לארץ שייך להוכיח ותתקבל התוכחה. ללמדנו שצריך למצוא את הזמן המתאים להוכיח ולא חייב להוכיח תיכף שרואה את הכישלון, אלא להתמתין להודמנות בזמן שהוא רגוע והעיתוי מוכשר לדבר על ליבו, אחרת אין תועלת לתוכחתו.

מתי משה האריך בתוכחה:

דבר המישי: מדוע אח"כ האריך משה, ראיתי ב"מענינה של תורה" שהקשה בשם האמרי אלימלך הרי כתב רש"י על הפסוק אלה הדברים לפי שהן תוכחות אמרן ברמוז מפני כבודן, וקשה הרי אח"כ בהמשך האריך בתוכחה? ותירץ שבתחילה התחיל ברמוז כיון שהרוצה להוכיח אסור להלכין פני חברו, והיות וראה שהתעוררו לחזור בתשובה האריך לפרט כיון שהחזור בתשובה נהפכים לו הזדונות לזכויות לכן האריך להרבות בזכיות. והוסיף שם בשם קדושת הלוי לבאר דברי המדרש ולקחתם לכם ביום הראשון ראשון לחשבון עוונות, וביאר מפני שאחרי ימים נוראים יתכן וחזרו בתשובה מחמת יראה, אך לאחר שמוגיעים החגים ורצים לקיום מצוות מתברר שכל מעשיהם מתוך אהבה. ללמדנו שכל מוכיח בתחילה חייב לדבר רק ברמוזים ואם אכן רואה שהברו מקבל את התוכחה ומגלה עניין ומתחרט רק אז יוכל להרחיב את תוכחתו בצורה ברורה בכדי שיהיה תועלת גדולה יותר.

מוסר השכל:

הראת לדעת עד כמה משה רבנו מלמדנו מהיא שפת הדיבור שצריכה להיות בבית היהודי, הובה לעשות חושבים לפני שפותחים את הפה להוכיח או להעיר היות ובכדי להפיק תועלת מהתוכחה הובה על המוכיח להביא בחשבון את כבוד האדם ולגלות רגישות לפניעתו ולזאת נצרך להיות שקול ומדוד כדיבורו לדבר ברמוז ואף לדבר באופן כללי ולא דוגרי בפנים אף כדאי לשבח מעשים אחרים לפני כן ורק אז לומר שאין הדבר מתאים לו, ולחפש את הזמן המתאים והכל מתוך רגישות לכבוד הזולת ולפגיעתו, להוציא מהטועים אשר אזהבים לדבר דוגרי הכל בפנים והכל באיציטלה שהוא אמיתי ואזהב לומר את האמת בפנים היות ואין ערך לאותה תוכחה אלא משיג את היפך מטרתו מאחר וטבעו של האדם לגלות התנגדות והצטרקות על מעשיו ויצא שכרו בהפסדו שאינו מקבל תוכחתו והערתו, ואף נושא עליו הטא שפגע בו והלכין פניו, וכידוע עד כמה התורה הקפידה וחסה על כבוד האדם. ודבר זה מקיף את כל חיי האדם הן בינו לבין אשתו והן לבני ביתו וכן עם שכניו וחבריו ובמקום עבודתו וקל וחומר בחינוכו שזה המפתח להצלחה בחינוך, ורק בדרך זו נצליח כי דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, ועי"ז נרבה אהבה ואחזה שלום ורעות בפרט בימים האלה אשר אנו אכלים על חורבן בית המקדש שנהרב בעון שנאת חנם ויבנה במהרה בימנו בעבור אהבת חנם אמן.

בידידות ואהבה ובברכת שבת שלום ומבורך

הצב"ו מרדכי מלכא עיה"ק אלעד ת"ו

